

EDEBİYAT
KÜLTÜR
ve
SANAT
DERGİSİ
31. YIL OCAK 2025
56. SAYI

KÜLTÜR
SANAT
ve
FİKİR
TOPLULUĞU

CEMRE

ÖMER SEYFETTİN

KÜLTÜR SANAT VE FİKİR TOPLULUĞU

Genel Yayın Yönetmeni Ve Editörü

Prof. Dr. Gıyasettin Aytaş

Editör Yardımcıları

Prof. Dr. Başak Uysal

Prof. Dr. Ülker Şen

Danışman Kurulu

Prof. Dr. Alemdar Yalçın

Prof. Dr. Necati Demir

Prof. Dr. Fahri Temizyürek

Prof. Dr. Kemalettin Deniz

Prof. Dr. Yusuf Uyar

Prof. Dr. Mehmet Kara

Prof. Dr. Ömer Özkan

Prof. Dr. Yusuf Doğan

Dr. Öğr. Üyesi

Özlem Bayrak Cömert

Koordinatör

Ahmet Emir Öztunç

Kapak Tasarımı

İrem Aydın

Tasarım

Ahmet Emir Öztunç

Rıdvan Kılıçparlar

Teknik Ekip

Ahmet Emir Öztunç

Bayram Yıldırım

Furkan Kayalık

Helin Özüş

İrem Aydın

Mehdiye Nisa Uzun

Nisa Yılmazkaya

Rıdvan Kılıçparlar

Sena Nur Eski

Yağmur Gündüz

İÇİNDEKİLER

Cemre Otuz Yaşında 3-4

Çerçeve 5

Leyla Aşkına 6

Didem'di 7

Ortak Türk Alfabesi 8-9

Son Rüya 10

ADIM adım... 11

Edebiyatın Mâhiyeti 12-13

Zihin Senfonisi 14

Dil ve Dilin Ortaya Çıkışı 15-16-17

Kış Nağmesi 18-19-20

Veda 21

Bülbül 22-23

Ömer Seyfettin ve Primo Türk Çocuğu Hikâyesi 24

Refik Halit'in Ayşegül'ü 25

Ayfer Tunç'un Saklı Kitabı 26

Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı 27

Durmuş Ali Islanır Da Yüreği Islanmaz 28

Değirmen 29

Orhan Kemal ve Önce Ekmek 30

CEMRE OTUZ YAŞINDA

Bir hayalin gerçeğe dönüşmesi, her insanın arzu ettiği ve beklediği bir durumdur. Hayallerin iki boyutu bulunmaktadır: Genellikle gerçekleşmesi mümkün olmayan, ancak hayal etmekle yetinilen, diğeri de gerçekleşmesi mümkünken bir türlü harekete geçilmeyenlerdir. Cemre Edebiyat, Kültür ve Sanat Dergisi, başlangıçta bir hayal olarak yola çıkmakla birlikte, 30 yıllık bir gerçek olarak karşınızda duruyor. Böyle bir mutluluğu yaşamak ve yaşatmak, çoğu zaman az insana nasip olan bir durumdur. Bu yola çıkan kervan mensupları, şimdi kendinden sonra bıraktıkları mirası büyük bir gurur ve mutlulukla takip ediyorlar ve böyle bir kervanın başlatılmasında rol aldıkları için de kendilerini ayrıcalıklı hissediyorlar.

İnsan hayatında başlangıçlar her zaman önemlidir ve hayatın sistemini ifade etmede bu başlangıçtan bahsedilmeden geçilmez. Dünyaya geliş bir başlangıç, okula başlama, evlilik, iş ve daha sayamayacağımız birçok önemli günler... Bunları mutlulukla anar, geldiğimiz noktayı buna göre değerlendiririz. Üniversite eğitimi bir başlangıç noktası olarak kabul edilirse, burada geçirilen süre içinde geriye dönüp baktığımızda neleri hatırlayacağız? Geldik, kaydolduk, süreyi tamamlayıp bir diploma aldık mı diyeceğiz? Ya da üniversite hayatında yaptıklarımızla güzel etkinlikler, uygulamalar ve yararlılıklar anıp dolu dolu bir üniversite hayatı yaşadım mı diyeceğiz? Bu sorular her bir arkadaşımızın kendine sorup duygusal olmayan cevapları vermesi gerekmektedir.

Öğrenci toplulukları, aslında hayatımızın gelecekteki zaman dilimlerinde karşılaşacağımız durum ve eylemlere ilk çözümler üreteceğimiz alanların tecrübe kazanılma yeridir. Kimileri etkisiz eleman olarak okula gelip giderken, bu kulüplere üye olan genç arkadaşlarımız, öğrenciliğin gereklerini yerine getirmenin dışında, daha fazla neler yapabilirim ve kendimi nasıl geliştiririm arayışı içine girmektedirler. Cemre Dergisi'nin değerli mensup ve sevdalıları, öncelikle kendilerinin neler yapabileceğini göstermenin yanında, diğerlerine de model olmak arzusu ile geleceğe ve kendinden sonrakilere güzel bir miras bırakmaktadırlar.

Bu sayımızla birlikte bir bayrak devri de yaşandı. Sena Nur Eski, büyük bir özveri ve gururla taşıdığı Cemre'nin bayrağını devretti. Kendisine yaptığı çalışmalar ve gösterdiği fedakârlıktan ötürü teşekkür ederim. Heyecanla ve büyük bir özveri ile yürüttüğü sorumluluğu, kendisinden sonra gelenlerin de yürüteceğinden eminim.

Günümüzde yazmak neredeyse anlamsız, gereksiz, hatta boş bir iş olarak görülmeye başladı. Teknoloji kurbanı olan bir neslin düşünce üretmek için yazmak yerine, kendi yerine yazanları beğenip paylaşma hazzını yaşıyor. Köle zihniyetli bu kimselerin kendi geleceklerini karartmanın yanında, ülkenin geleceğine de karanlık bir perde oluşturmaktadırlar. Paylaşacağı bir şeyi olmayan edilgen bireylerin, paylaşılanı anlamaları ve sorgulamaları da mümkün değildir. Seveda tutkunu birinin, bu tutkunun gerekçesini anlatması, gönlünde sevdanın noktasını taşımayanlar için bir anlam taşıması tabi ki mümkün değil. Cemre kervanının sevdalı yürekleri şunu çok iyi biliyorlar: Bu bir ufuk yolculuğudur. O ufka varmak mümkün olmasa bile, tercih edilen yolculuk kutsaldır. Önemli olan bu tutkuyu kaybetmemektir. Aşağıdaki hikaye bize ne güzel ders veriyor:

Arılar, 500 gram bal için 3 milyon 750 bin defa çiçeğe konup kalkıyor. Bir kg bal için ise 40 bin tane arı, 6 milyon çiçeği dolaşıyor. Bal arıları bir peteği doldurabilmek için 100 milyon çiçeğin nektarını emiyor ve 100.000 km kanat çırpıyor. Bir Arı, vücut ağırlığının 330 katı yük çekebiliyor.

Bu deli çalışmanın arasında, dönüp 'Öbür arı benim kadar dolaşıyor mu?' diye kontrol gereğide duymuyor. Birbirlerine tam bir güven içinde sadece hedeflerine odaklanmışlar!... Neredeyse kölesi olduğumuz bilgisayar saniyede 16 milyar aritmetik işlem yaparken, bilgisayarın doğadaki rakibi bal arıları bu sürede daha az enerji harcayarak 10 trilyonluk işlem yapmakta. Bir koloninin pazarlanacak bir kg bal üretmesi ve yaşamını sürdürebilmesi için, sekiz kg bal tüketmesi gerekiyor.

Bu da koloninin altı kez dünya çevresini dönmesi demek... Onlar bu işi canla başla yapıyor ve genetik olarak nesilden nesile aktarılmış bir tembellik asla söz konusu olmamış! Bu arı cumhuriyetinde cinlik yapmak için 'Birkaç gram bal da kendime saklayayım.' diye peteği hortumlayana da şimdiye dek rastlanmamış. Hepsi güneşin 'kalk' ziliyle çalışmaya başlayıp, güneşin 'paydos' ziliyle dinlenmeye çekiliyorlar.

Hiçbir arı, 'Kraliçe hanım için kaymağını yiyecek diye ben geberene kadar çalışmam abi...'de dememiş, kovandan çıkınını alıp başka yollara düşüp başka bir kovanda cumhuriyet kurmayıda düşünmemiş! Karşı kovandakileri kıskanıp o peteğe dadanmamış! Her bir petek gözünün altıgen prizma şeklinde inşa edilmesi esas peteğin direncini sağlıyormuş. Bu nedenle kilolarca balı rahatlıkla taşıyabiliyor. 'Gerçekten de en az balmumu harcayarak, maksimum ölçüde bal depolamak için en uygun şekil, arıların inşa ettiği altıgen prizmadır.' diye onaylıyor fizikçiler.

Hadi bakalım arılardan özür dileyelim, onlara 'hayvan' dediğimiz için. Elin hayvanı düzen tutturmuş, milyon yıldır hayatına fesat sokmadan sürdürüyor yaşamını. Arıların 'ayıkla pirincin taşını' diye bir sözleri de yok. Başka arıların yaptıklarını, onlar hayatlarını kısıtlayarak temizlemek zorunda değiller!..

Siz hiç arıyı sokan bir arı biliyor musunuz? Selam ve muhabbetle...

Prof. Dr. Gıyasettin Aytas

ÇERÇEVE

*'Derlerdi yeter gölgesi babanın
Tadına varamadım gölgesi yetene sarılmanın'*

Duvarda bir çerçeve
Zamana devrimci bir saat gibi,
Durmuş elli birinde.
Cevap vermez ama sorsak gelir mi,
Günün birinde.
Artık esirim arafa
Ölüm yatağında, yanımda, duvarımda
Babamla Gençlik Parkı'nda
Cebinde kalan son parasıyla yediğim tost,
Hala aklımda...
Koca bir hayat asılabilmemiş aslında duvara
Hem de duvara asılacağını bilmeden
Çekindiği bir fotoğrafıyla.
Evlat, büyümezmiş aslında baba ölmeden
Saçlar, baba ölmeden kefen giymezmiş.
Aklımız usanır olmuş anıları
prangalamaktan
Çiçeksiz hayatlarımızı,
Çiçekli mezarlarda bitirecekmişiz...
Küfrün ve külfetin şairi olduğumuz bu
hayatın
Meğer müellifi biz değilmişiz.

Gizem Can

Leyla Aşkına

Gözlerine esir edip derde düçar ettiğin,
Sözlerine meftun edip dilde naçar ettiğin,
Mecnun'u çölde bırakıp selde biçar' ettiğin,
Günler hatırına bir selam ver, Leylâ aşkına.

Bir zikri daimî, dil-i şeydayı mesken tutan,
Yalnızca safi fikri, bir kusursuz halka çizen,
Gönülde her dem sükûn, o an vecdine damlayan
Sular hatırına bir selam ver, Leylâ aşkına.

Biçare zar-ı zâr, taşkınca deryalara dönen,
Dil ki perişan oldu, azab-ı hecrinle yanan,
Yekpare sinesinde aşkının ateşiyle sönen,
Şemler hatırına bir selam ver, Leylâ aşkına.

Sevdası kalbime mihrap, aşkı andır tacıdır,
Kudreti mest-i hayal, sabr-ı aşkın ilacıdır,
Gözyaşı ateş olup, sinesinde harcıdır
Kan ter hatırına bir selam ver, Leylâ aşkına.

Mustafa Cansız

Didem'di

Su gibiydi endamı, kor gibiydi saçları
Tükenmez sevgisiyle arşın nuru ışığım
Sinemde dansa kalkar onun parmak uçları
Berrak buğulu beyaz ellerine âşığım
Gözleri cennetimin yollarına kademdi
Sevdanın ilelebet şehrengizi Didem'di

Bakışları ömrüme zemheride bahardı
Semayı arşınlayan kuşlar meftun sesine
Dicle'de yüzen yüzü mehtaptan önce vardı
Güneş ve ay sırayla sığınır sayesine
Gamzesi abıhayat, dudakları bademdi
Asi gönlümün aczi, Akdeniz'i Didem'di

Gözleri yıldız yıldız düşlerimde akınca
Gölgesinde uyurdum en serin uykuları
Uzardı kirpikleri gözlerime bakınca
Ellerinden tutardık sımsıcak duyguları
Sevdakârı Havva'ydı, keremkârı Âdem'di
Âşıklar diyarının ayak izi Didem'di

Her nefeste verince dertlerime iksiri
Anılara sığınıp sonsuz hasretle benim
Gökyüzüne can veren bir güneşin esiri
Yangınlar ortasında buza kesilir tenim
Çiy yağdıran gülüşü çölde açan çiğdemdi
Çarnaçar yüreğimin kalp ikizi Didem'di

Uzayan gölgemizde vakit geçtikten sonra
Onsuz mısralarımı şiirden kovuyorum
Gök rengi gözlerini dem dem içtikten sonra
Sadece onu hâlâ delice seviyorum
Kadehlere sığmayan en efsunlu bade'mdi
Masallar ülkesinin peri kızı Didem'di

Ediz Servan Erdinç

ORTAK TÜRK ALFABESİ

“Dilde, fikirde, işte birlik.” İsmail Gaspıralı’nın bu sözü Türk Dünyası’nda pek çok gencin zihninde yer etmiş ve yıllar içerisinde bir düstur haline gelmiştir. Bu fikrin son büyük eylemi 9-11 Eylül 2024 tarihlerinde gerçekleştirilen Türk Dünyası Ortak Alfabe Komisyonu’nun üçüncü toplantısında görüldü. Türk Dil Kurumu ve Uluslararası Türk Akademisi işbirliğinde gerçekleştirilen bu toplantının amacı yıllardır süren alfabe ayrılığını ortadan kaldırarak fikirde ve işte birliğe giden yolu açmak , Türk Devletleri’nin birbirleriye daha iyi iletişim kurmasını ve kültür birliğinin tesis edilmesini sağlamaktır.

Türk Dil Kurumu Başkanı Prof.Dr. Osman Mert konuşmasında “Bizi bu masa etrafında toplayan şey, ortak dilimiz, ortak kültürümüz, ortak geçmişimiz ve ortak kimliğimizdir. Alfabe basit anlamıyla bir işaret sistemidir ama kültürel birliğin olmazsa olmaz birinci şartı yazıda birliktir. Bunu sağlamazsak herhangi bir alanda birlik sağlamamız mümkün değildir.” “Atalarımız geçmişte bunu sağladılar. Eğer Manas bizimse; Oğuz Kağan, Bilge Kağan, Bilge Tonyukuk, Dede Korkut bizim atalarımızsa, biz onların torunlarıysak geçmişte atalarımızın yaptığını bu yüzyılda bizler yapmak mecburiyetindeyiz.” sözlerine yer verdi.

Toplantı sonucunda 34 harfli bir “Ortak Türk Alfabeti” kabul edildi. Bu harflerden “Xx”, “Qq”, “Ññ”, “Üü”, “Əə (Ää)” harfleri Türkiye’de şu an kullanılan alfabede yer almıyor. Bu alfabenin kabul edilmesiyle akıllarda bir soru işareti oluştu: “Türkiye’de alfabe değişecek mi?” Cevap basit: Hayır. Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti’nde bir alfabe değişikliğine gidilmeyecek. Diğer Türk Devletleri Latin kökenli alfabeye geçiş sürecinde oluşturacakları alfabelerinde bu harfleri kullanacaklar. Türk Devletleri’nin alfabelerinde bütün bu harflerin olması zorunlu değilse de “Ortak Türk Alfabeti” tüm üye ülkelerde (harfler ve harflerin karşılığı olan sesler) öğretilecek. Böylece her bir Türk Devleti’nin vatandaşı birbirlerinin alfabetindeki harfleri tanıyabilecekler.

Türkler arasında Latin harflerini kullanmaya başlayan ilk topluluk 1917 yılında 33 harfli bir Latin alfabeti kullanmaya başlayan Saha (Yakut) Türkleri oldu. Bu tarihten sonra Türkler adım adım Latin temelli alfabetler kabul etmeye başladılar.

Ortak alfabe konusundaki mihenk taşlarından birisi de , farklı coğrafyalardan ediplerin de katılımıyla, 1926 yılında Bakü’de düzenlenen I.Türkoloji Kongresi’dir. Kongreye Türkiye’den M. Fuad (Köprülü) , Hüseyinzâde Ali Bey ve yabancı Türkolog Barthold katılmıştır. Kurultayda Türk dilleri ve akrabalıkları , imla ve alfabe gibi konularda bildiriler sunulmuştur

I.Türkoloji Kongresi’nde sonuç olarak Türk halklarının ortak bir biçimde Latin temelli harflere geçmesi kararlaştırılmıştır. Bu konuda iş yürütülmesi amacıyla da 26 kişilik bir komisyon kurulma kararı alınmıştır. Asıl ilginç nokta ise Moskova bu durumu engellemek şöyle dursun aksine desteklemiştir. Fakat tahmin edileceği üzere Rusların amacı Türklerin ortak bir alfabe ve belki de devamında ortak bir edebî dil kullanmaya başlamasına vesile olmak değildi. Onlar kendi menfaatleri için bu kongreyi desteklediler.

Zira Rusların istediği Orta Asya'daki Türkleri Kiril alfabesine geçirmekti. Ancak o dönemde Arap temelli bir alfabe kullanan Türkleri bir anda ve zorla Kiril alfabesine geçiremeyeceklerini düşündüklerinden Türklerin önce Latin alfabesine geçmesine destek oldular. Çünkü Latin alfabesi üzerinden Kiril alfabesine geçişin daha kolay olacağı kanısındaydılar. Takip eden yıllarda bilindiği üzere Ruslar, Türkleri Kiril alfabesine geçmeye zorladılar ve sağlanmaya çalışılan ortak Türk alfabesini de engellemiş oldular.

Fakat Ruslar bununla da yetinmedi. Kiril alfabesini kullanmaya zorladıkları Orta Asya'daki Türk- lere birbirlerinden farklı Kiril alfabeleri dikte ettiler. Böylece Orta Asya'daki Türkler de özel bir çaba olmadan birbirlerinin yazısını okuyamaz oldular.

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte bağımsızlıklarını kazanan Türk devletlerinden Azerbaycan 1991'de, Türkmenistan 1993'te, Özbekistan 1993'te Latin harflerine geçiş kararı aldılar. Özbekistan Latin harflerine geçiş konusunda diğerleri kadar hızlı bir geçiş yapamadı fakat günümüzü de içine alan bir süreçte aşamalı olarak Latin harflerine geçişleri hızlanıyor. Hatta tamamlanmak üzere.

Kazakistan'da ise ancak 2017'de Latin alfabesine geçme kararı alındı. İlk kabul edilen alfabede ki bazı harflerin gösterimi tepkilere yol açtı. Örneğin bazı harflerin, alfabedeki diğer harflerin yanına kesme işareti (') getirilerek sembolleştirilmesi ((Ä) harfi için (A') yazılıyordu.) halk tarafından olumlu karşılanmadı. Bunun üzerine 2018 yılında alfabede düzenlemeye gidildi ve bu kullanım kaldırıldı. Fakat 2018 düzenlemesinde bir sesi iki harfle gösterme gibi pek onaylanmayan bir değişiklik yapıldı. Nihayetinde 2021 yılına gelindiğinde "bir ses – bir harf" ilkesi doğrultusunda bir alfabe hazırlandı ve bu alfabenin 2023-2031 yılları arasında kademeli olarak kullanılmaya başlanmasına karar verildi.

Günümüzde Latin harflerini kullanmayan tek bağımsız Türk devleti Kırgızistan'dır. Kırgızistan'da bir alfabe değişikliği olmamasına rağmen Kırgız Parlamentosu'nda 25 Nisan 2023 tarihinde onaylanan yasa tasarısına göre Kırgızistan'da bütün devlet organları Kırgız Türkçesi kullanmak zorunda. Bu açıdan Kırgızistan'daki dil bilincinin artması Türk dili için umut vericidir. Umarız ki ortak alfabeye geçiş konusunda Kırgızistan'da gerekli adımları atacaktır.

Bağlarının koparılmaya çalışılmasına rağmen onca yılın ardından Türk devletlerinin ortak bir kültür oluşturma yolunda yeniden bir araya gelmeleri ve bu yolun en önemli yapı taşı olan dil / alfabe konusunda çalışmalar yapmaları, ortak edebî dil ve ortak kültür oluşturma yolunda oldukça önemli adımlardır. Unutulmamalıdır ki bu yeni bir çaba değil, önceki direnişlerin ve çalışmaların bir sonucudur.

Ahmet Emir Öztunç

Son Rüya

Karanlık ufukların uyandığı saatler
Yollarda ufalanmış, parçalanmış beyazlık.
Sokağın sonunda yıllanmış bir huzursuzluk.
Bekleyenin olmadığı karanlık bir evi,
İzliyordum, kaldırımların sessizliğini.

Fırtınalı gece uzanırken sonsuzluğa
Yıldızlar gizlenmiş kara bulutlar ardına.
Gözlerin yorgunluğu hasretle bakıyorsa
Dalıyorum artık hülyalı, derin uykuya.
Bir rüya başlıyor, belki de son bir rüyaya.

Son bir uyku bahşedilmiş gecede, karanlık.
Göğsümde pişmanlıkla dolu eski yarınlar,
Sisli bir sokakta sessizce kayboluyordu.
Rüyamda yalnızlıkla dolu eski satırlar,
Dallanıp yeşeren bir gecede soluyordu.

Yanı başımda yanan mumların sıcaklığı,
Titreyen ellerimi son defa ısıtıyor.
Uzaklardan bir musiki taşıyor rüzgârlar.
Gözlerimden düşen soğuk yağmur damlasını,
Toprağın mest edici kokusu yükseltiyor

Sanki zincirler takılmış gibi bir ufukta,
Beyhude ömür vuruyor kıyıya dalgalar.
Zemheri geçen kış mevsiminin sonlarında,
Ellerimde soluyor ufalanmış yapraklar.
Gölgelerde kalmış hatıralar, son rüyada

Fani darıdünya rüyalarının sonunda,
Baki semaya adımlarımı atıyorum.
Azalarımından sıyrılan ruhumun sonunda,
Görmediğim beyaz ufuklara uyanıyorum.

Arifcan Kök

ADIM adım...

Sessizliğinde boğulmak ıssız harflerin, tüm derdim.

İzini sürüyorum geçmişin... Her durak, susmayı biraz daha öğretiyor. Sisli umutlara gebe yollar. Karanlıkta kalmak damdan düşmek gibi bilen bilir sancısını. Köşe başları mihenk taşlarıyla tek tek damgalanmış. Yontulmadan geçit vermez çıkmaz sokağına. Şimdi kaçınıcı dönüşü yaşamakta ağırlı bedenim.

Bir şiir kadar yerim olsa dünyada, yine sığmam yenisini yazarım, bilirim kendimi. İsyân mı sitem mi kaç lügat eskitsen bulamadım ismini. Şimdi kimin esaretinde kaybettim kendimi. Kaybolmak nedir diye sordum dün yine. Hangi karanlık örter üstümü. Su mu toprak mı masalları mı ninemin. Söylenmemiş şarkılara bu defa sitemim.

Avucumda topladığım dualarımı, boğazımda düğümlemiş serzenişlerimi, yaşanmamış anılarımı toptasam diyorum nereye giderim.

Geçtiğim yollara kaç mayın döşemiş kaderim.

Hasrete düşer, hasrete meyyal, hasrete vurgun yüreğim. Cennetinde yangın, alevinde titreyen sözlerim.. kederden kaderi suçlayan ellerim...

kırıldı, kesildi kalemim..

bırak büyüsü bozulmasın gözlerimin.

**Betül Çerçikaya
Hatay/İskenderun**

EDEBİYATIN MÂHİYETİ

Edebiyat , bir toplumun ve kültürün aktarıcısı olan değerler kavramıdır. Bir milletin benliğini teşkil eden yegâne unsur, edebiyatın var etmiş olduğu kültürel değerlerdir. Bir milletin kültürünün kaynağı, o milletin tarih boyunca yaşadığından süre gelerek oluşturmuş olduğu edebi mahiyet taşıyan eserleridir. Bu eserlerle teşkil edilmiş olan kültürün yaşatılması için aktarılması gerekmektedir. Zira kültür, bir milletin tarih boyunca oluşturmuş olduğu değerlerin ve normların bütünlüğünden teşekkül edilmektedir. Edebiyat, bu açıdan bir kültür taşıyıcısı olduğu için önem arz etmektedir. Ancak yalnızca edebiyat kültürün bir taşıyıcısı değil, aynı zamanda onu şekillendiren ve geliştiren, ona yeni şeyler katan bir unsur olma özelliği teşkil etmektedir. Edebiyat, tarih açısından kültürel değişimleri de yansıtmaktadır. Divan Edebiyatı'nın ortaya koymuş olduğu edebiyat anlayışı ile günümüzdeki edebiyat anlayışı bir değildir. Ancak çeşitliliği gösteren çeşitli kavramlara sahiplerdir. Osmanlı'dan kalan pek çok mimari zevk ve sanat, aynı zamanda edebi kaideler, günümüz toplumunda halen derin etkisini korumaktadır. Lakin bu etki, gelenekten yararlanma açısından alenen taklit yoluyla değil, sezdirimsel olarak yapılmaktadır. Zira gelenekten yararlanmak demek, onu taklit etmek demek değildir. Onun zevklerini, günümüzün gerçekliğine sentezleyerek yansıtmak demektir. Bu nedenle edebiyat, bir kültürün değişmesini yansıtmaları açısından yaratıcılık ve tasarım unsurlarına yer veren özgün bir kültürel aktarım aracı olma özelliği teşkil etmektedir.

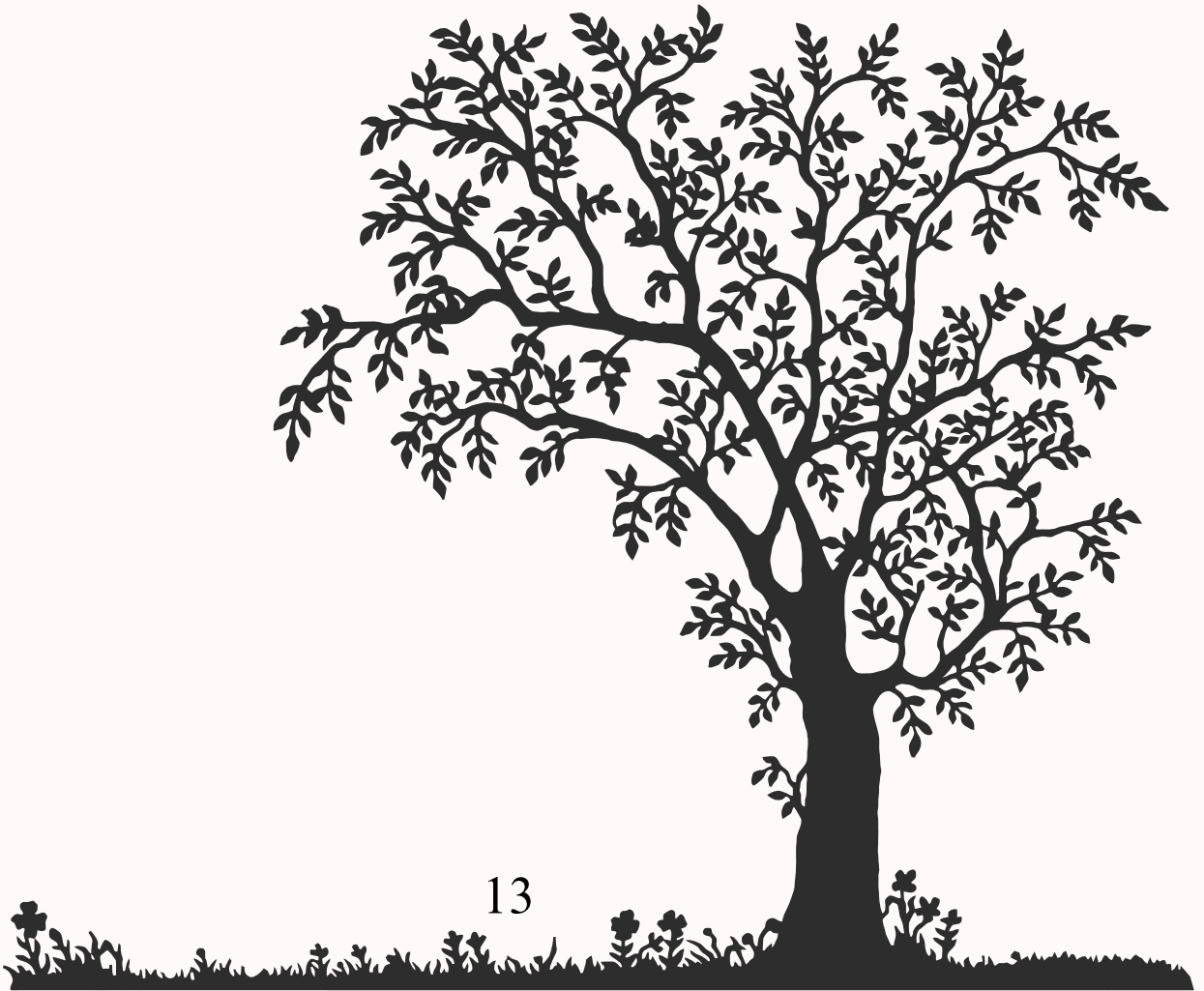
Bir diğer husus ise edebiyatın toplumsal ve kültürel mahiyetinden ziyade, onun bireysel mahiyeti ile ilgilidir. Zira edebiyat yalnızca bir kültür aleti değil, aynı zamanda bireyin kendini keşfettiği bir ayna olma özelliği de teşkil etmektedir. Edebiyat, insanların farklılaştığı ve hislerini yansıttığı bir dilsel mucizedir. Bu mucize, onu kullanma yeteneğimiz ile etkileycilik kazanabilmektedir. İnsanın, edebiyatı bireysel açıdan kullanmasındaki temel kaidelerden birisi de içinde yaşıyor olduğu "Boşluk" hissine cevap aramaktır. Bu boşluk hissi, insanın kendi kendine psikolojik olarak telkin etmiş olduğu varoluşsal bunalımların birer tecelliyetinden mürekkeptir. Edebiyat, bu boşluk hissini dizginlenmesi için tarih boyunca insanlar tarafından kullanılmış olan bir araç olma özelliği göstermektedir. Dil, insanları kendi ruhsal bunalımlarından kurtararak özgür kılan ve onları tüy gibi yapan bir unsur olma özelliği göstermektedir. İnsan, hislerini edebiyata döktüğünde iç huzursuzluklarından kurtulur ve kendi benliğini bulur. Bu sayede de huzura kavuşur. Bu durumda edebiyat, psikolojik açıdan da insanın bir parçası olan ve onun ruhsal dengesini değiştirebilen bir araç olma özelliği de göstermektedir. Bu durumda edebiyatın doğru ve başarılı bir şekilde kullanılması da önemlidir. Kaidelere dikkat edilmeden organize edilmiş olan bir edebi eserin, bireylerin zevk dünyasını köreltebileceği gibi, onların üzerinde okuma ve yazma yönünde olumsuz etkiler de bırakabilecektir. Bu yüzden edebi eser, oluşturulmadan evvel bir ön bilgi yoklaması yapılmalı, amaç belirlenmeli ve yazma süreci esnasında akıcı bir üslup sağlanarak anlatılmak suretiyle okura sunulmalıdır. Edebiyatın bireylerde bırakmış olduğu psikolojik etkilerle birlikte yaratmış olduğu kültür ve medeniyet göz önüne alındığında, ne kadar elzem ve hayati bir kavram olduğunu daha da iyi anlamaktayız. Zira milletler, edebi eser-

lerle varlıklarını geliştirirler ve onların üzerine kültürlerini inşa ederler. Bu kültürleri inşa ederken de kendi bireysel benliklerini yansıtırılar.

Sonuç olarak edebiyat hem bir kültür aktarıcısı hem de oluşturucusu olarak hem de dayanıklı içsel benliğe hitap eden tabiri caizse bir ayna olarak insanlık tarihinden beri kendini göstermekte ve çeşitli oluşumlarla sürekliliğini yürütmektedir. Edebiyat ve kültürün birbirleriyle ortaklaşa kurmuş oldukları medeniyet, bir güneş gibi Türk milletinin elinde dünyayı aydınlatmış ve günümüz dünyasındaki ulusların yaşayışlarını günümüzdeki haliyle şekillendirmiştir.

Bizlere düşen, bu medeniyetlerin oluşturmuş olduğu her türlü kültürel mahiyet içeren unsurları değerlendirmek ve geçmiş hakkında fikirler edinerek gelecek için sağlam bir zemin inşa etmek olacaktır. Bunun için de edebi mahiyet içeren ve bağımsız bir şekilde düşünceleri yansıtan eserlere önem vermek, bu eserleri yazan bireylere fırsat vererek onları yazmaya teşvik etmek doğru olacaktır. Bireylerin içsel benliğini yansıtarak edebi mahiyet taşıyan her türlü yazın türü, edebi eser olma özelliğine sahiptir. Mühim olan bu eserleri okumak, onları tenkit etmek ve üzerlerine düşündürmektir.

Bayram Yıldırım

Zihin Senfonisi

Darmadağın aklımın köşeleri kaç parçadır
Görmediğin gönlüm uğruna kaç kez paralanır
Misafir olduğun evde ne kadar kalınır?
İnsandır bu ya sanır, sanır, yanılır.

Gönlünü harabe edene sığınır.
Mısralarda saklanır, türkülerde buğulanır.
Kaç şafak gönül bu uğultuda sarsılır.
Kurumuş çiçek kaç defa sulanır ?

İssız vakitlerde zihnimin sokaklarında haydutlar dolanır.
Külhanilerle gulyabaniler sarmaşır.
Sarmaşıklarca fikrim sarılır.
Gurbetten yurda ne zaman varılır?

Vardır elbet her gidişin bir dönüşü.
Sanma ki sevdayı bir mapushane görüşü.
Belki de bir ölümdür aşka dönüşü.
Aşktır ki ateşgedelerde yârin öpüşü...

Büşra Erbil

Dil ve Dilin Ortaya Çıkışı

Dil ve Dilin Ortaya Çıkışı 21. yüzyılda yaşayan şanslı bireyler olarak, hayatımızı kolaylaştıran onlarca, hatta yüzlerce araca sahibiz. Mutfak aletleri, taşıtlar, telefonlar, bilgisayarlar, tabletler... Bunların hepsi bizi gerçekleştirmek istediğimiz sonuca ulaştıran araçlardır. Peki, günlük hayatta en çok kullandığımız aracın ne olduğunu düşündünüz mü? Cevabınız pekâlâ her gün saatlerce sevgilinize mesajlaştığınız telefonunuz ya da başında dakikalarca uykusuz beklediğiniz kahve makineniz olabilir. Ancak cevap ne yazık ki bunlardan biri değil. Hepimiz bir gün içerisinde onlarca insanla iletişim kuruyoruz. Bu iletişimi ne ile kuruyoruz? Tabii ki dille! Tüm işlerimizi konuşarak, iletişim kurarak halletmiyor muyuz? Dil, insanlar arasında anlamlı bir bağ kurmamızı sağlayan, şüphesiz en temel unsurdur. Günlük yaşamda kullandığımız kelimeler, cümleler ve ifadeler sayesinde düşüncelerimizi, duygularımızı ve ihtiyaçlarımızı başkalarına aktarırız. İster bir öğretmen olarak profesyonel bir anlatımımız, ister arkadaşlarımızla samimi bir sohbetimiz olsun, iletişimin her aşamasında dil, vazgeçilmez bir köprü görevi görür. Ancak dil, yalnızca bir iletişim aracı olmanın çok ötesindedir. Günümüzde sahip olduğumuz her şeyi, geçmişimizi aktaran en önemli araç olan dile borçluyuz. Düşünün, geçmişte yaşanan onca olay, bilgi birikimi, hatta ufacık bir atasözü bile dil sayesinde bize ulaşmış. Bilgi birikimi, çağlar boyunca insanlığın çevresini anlama ve anlamlandırma çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkan kazanımlardır. Bu kazanımlar, insanın yaşamını kolaylaştırma eğilimiyle birleşerek nesilden nesle aktarılan ve sürekli büyüyen bir hazineye dönüşmüştür. Eğer dil olmasaydı ne tarihimizden haberimiz olurdu ne de bugünkü bilgi birikimimize ulaşabilirdik. Bundan hareketle, dilin zamanla ilişkisi sonucu kendisinde değişimler ve gelişmeler meydana gelir. Dünyada ne aynı kalır ki! Bu değişim kısa vadede olabileceği gibi uzun vadede de gerçekleşebilir. Misal, eskiden “medya” denilince aklımıza televizyon, gazete ve radyo gelirdi. Zamanla Instagram, YouTube, X gibi dijital platformların ortaya çıkmasıyla “medya” kelimesinin kapsamı da genişledi. Uzun vadede ise toplumların göçleri, savaşlar, kültürel etkileşimler gibi durumlar sonucu diller tamamen değişebiliyor, hatta kaybolabiliyor. Türkçe’nin içinde bulunan bolca Farsça, Arapça etkisini bu durumlarla açıklayabiliyoruz. Diğer yandan kaybolan diller, insanlık tarihinin derinliklerinde gizli kalmış, zamanla yok olmuş ve unutulmuş dillerdir. Her dil, bir kültürün, bir halkın düşünce tarzını, yaşam biçimini ve değerlerini yansıtan bir taşıyıcıdır. Bu değerlerin dildeki etkisini en çok atasözlerimizde görürüz. Atasözleri, bir toplumun geleneksel bilgilerini, değerlerini ve hayat derslerini kısa ve özlü bir şekilde aktaran dilsel ifadelerdir. Örneğin, "Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer." atasözünde Türklerin geçmişten beri gelen misafirperverliğini ve tevazusunu görebilirken; "Dost kara günde belli olur." atasözünde ise Türk kültüründeki gerçek dostluk ve sadakat anlayışını fark ediyoruz. Bu durumda, dilin aktarım işlevini daha net görebiliyoruz. Ancak tarihsel süreçte bazı diller, yerini daha baskın dillere bırakmış ve yok olmuştur. Bu dillerin kaybolması, yalnızca bir iletişim aracının değil, o kültürlerin, geleneklerin, bilginin kaybını da beraberinde getirir. Dil ve kültür birbiriyle yakından ilişkili olduğundan, kültürümüzü yaşatıp gelecek nesillere aktarılmasını sağlamalı, dilimize sahip çıkmalı, korumalıyız. Peki, yukarıdakilerden özetle, dili nasıl tanımlarız? Birçok edebiyatçı ve dilcinin farklı tanımları bulunuyor. Bizce, dilin yukarıdaki anlattığımız özelliklerini en açık şekilde ifade eden tanım, Türkolog Prof. Dr. Muharrem Ergin’in “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir.” tanımıdır.

“Temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış...” Bu cümleyi ilk okuduğumda içimde oluşan merakı keşke size anlatabilsem! Zihnindeki “Peki ilk diller nasıl doğdu?” sorusunu tatmin etmek için hemen araştırmaya koyuldum. Dilin kökenini araştırmak... Kaybolan bir tarih, bilinmeyen bir başlangıç... Karşıma çıkan ilk şey, dilin nasıl ortaya çıktığının kesin olarak bilinmemesi oldu. Bu durum şevkimi kırsa da birtakım tahminler olduğunu fark ettim. Dilin kökenine dair birtakım kuramlar ve spekülasyonlar vardı. Gerçekten, dilin başlangıcını anlamak, sanki bir kâşif gibi yalnızca izleri takip etmeye çalışmaktı. Her kuram, bir zamanlar var olmuş, fakat belki de hiç kanıtlanmamış bir fikri peşinden sürüklerken bana da zamanın derinliklerinden yankılanan bir hikâye anlatıyordu. Başlıca olanı aktaracak olursak yansıma kuramından bahsedebiliriz. Alman Bilgin Max Miller tarafından ortaya çıkan bu kuram der ki dil, doğadaki seslerin taklidiyle ortaya çıkmıştır. İlkel insanlardan olduğunuzu hayal edin. Etrafınızdaki dünyayı anlamaya, tehlikeleri fark etmeye çalışıyorsunuz. Kedilerin miyavlamaları, kuşların ötüşleri, rüzgarın sesi, suyun şırıltısı... Bu sesler, insanın duysal algılarına doğrudan etki ediyor, içgüdüsel olarak bir anlam taşıyordu. İlk insanlar bu sesleri taklit ederek birbirleriyle iletişim kurmaya başlamış olabilirlerdi. Bir tehlike anında bir canlının çıkardığı sesin taklit edilmesi bir uyarı işareti olabilir; temiz bir su kaynağı bulan birisinin su sesini taklit ederek çıkardığı ses, konuma işaret edebilirdi. Bu seslerin bir tür "doğa yansıması" olarak düşünülebilir.

Korku, şaşkınlık, sevinç, acı gibi yoğun duygusal durumlar sırasında insanlar doğal reflekslerle sesler çıkarır. Örneğin: "Ah!", "Oh!", "Aman!" gibi ünlemler, bu tür reflekslerin dildeki yansımasıdır. Ünlem kuramı da buna dikkat çekiyor. Bu kuram, dilin insanların içsel duygusal tepkilerinden doğduğunu savunur. İlkel insanlar, duygusal tepkiler verdiklerinde bilinçli olarak kelimeler oluşturmak yerine anlık, içgüdüsel sesler çıkarmış olabilirler. Bu sesler, korku, neşe, acı, hayal kırıklığı gibi duyguların bir ifadesi olarak düşünülebilir. Mesela, bir tehlike karşısında insanın ağzından çıkan yüksek bir çığlık ya da acı, dilin ilk temellerini atmış olabilir. Bu sesler, bilinçli olmayan bir şekilde dış dünyaya bir tepki olarak ortaya çıkmış ve zamanla anlam kazanmaya başlamıştır. Kişinin duygusal halini dışa vuran bu tepkiler, grup içinde anlaşılmaya başlamış ve giderek daha belirgin ve anlamlı bir hale gelmiştir.

İnsan doğası gereği sosyal bir varlık olduğundan birlikte yaşamak zorundadır. Yalnızlık kimin hoşuna gider ki! İş kuramı ise dilin ortaya çıkışını ilk insanların ortak çalışma ihtiyacına bağlar. İnsanların ortaya çıktığı ilk zamanlarda dünya, bugünden çok farklı, oldukça tehlikeli bir yerdi. Yırtıcı hayvanların kol gezdiği Afrika’da yaşayan insan, tek başına çok savunmasızdı. Hayatta kalabilmek için diğer insanlarla iş birliği yapmak zorundaydı. Birlikte çalışmak, insanlar için iletişimi zorunlu kıldı. Avlanmak için grupça hareket ettiler ve bu süreçte karışık iletişim kurdular. Zamanla bilişsel özellikleri gelişen insanlar, basit seslerden bir dil oluşturdular. Kuram da bize tam olarak bunu açıklıyor.

Hepimiz zamanında az çok dini bir eğitim aldık ve kutsal kitaplardaki metinleri inceledik. Peki kutsal kitaplarda dilin oluşumundan bahsedildiğini biliyor muydunuz? Sıradaki kuram tam da bize bunu açıklıyor. İlahiyatçı teolojik görüşe göre ise dini kitaplardaki ayetler esas alınır. Tevrat'ta “Ve Rab Allah, her kır hayvanını ve göklerin her kuşunu topraktan yaptı ve onlara ne ad koyacağını görmek için Adam’a getirdi ve Adam her birinin adını ne koydu ise canlı yaratıkların adı o oldu.” (Ahd-i Atik, Bab 2/19-20) ve “Ve Adam, eşine Havva adını verdi.” (Tekvin, Bab 3/20) cümleleri geçmektedir. İncil’de “Söz/kelam başlangıçta var idi ve kelam/söz Allah nezdinde idi.” (İncil Yuhanna’ya göre Bab 1/1) kısmı, Kuran-ı Kerim’de ise “Ona beyanı (iç duyguların ifadesini) ilham etti.” (Rahman/4), “Allah, Âdem’e bütün isimleri öğretti.” (Bakara/31), “Allah, Âdem’e, Ey Âdem, eşyanın isimlerini meleklerle haber ver, buyurdu.” (Bakara 33) kısımları bu görüşün temel dayanaklarıdır. Bu kurama göre Âdem ve ondan türemiş insanlara, dil, bahşedilmiş ilahi bir yetenektir.

Bizi yakından ilgilendiren “Güneş-Dil Teorisi”nden bahsetmeden olmaz tabii! Güneş-Dil Teorisi, Sırp asıllı Avusturyalı dil bilimci Dr. Phil. Hermann Kvergić’in ortaya attığı “tüm diller Türkçeden türemiştir” savını temel alan, Türkçenin dünya tarihindeki ilk dillerden biri olduğunu savunan sözde dilbilimsel bir teodir. Bu teori ortaya çıktığında Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk tarafından desteklenir. Türk Tarih Tezi’ni desteklemek için ortaya atılan bu teori, düşüncelerini Sümerce ve Mayaca’da bulunan Türkçeye benzeyen kelimelere dayandırır. Örneğin, Sümercede baba, ata anlamına gelen “ad” sözcüğü Türkçedeki “ata” sözcüğüyle bağdaştırılmış; ip, us (akıl) gibi sözcükler de aynen karşılık bulmuştur. Kısacası iki dilde de ortak kelimelere rastlanmıştır. “Sözde” dedik çünkü bu teonin maalesef bilimsel gerçekliği yok. Bunun nedeni teonin bilimsellikten çok ideolojik bir yaklaşımla hazırlanmış olması. Bu durum Türkçenin en güçlü dillerden biri olduğu değıştirmiyor tabiki. Orası ayrı konu

Dil araştırmalarım beni biraz tatmin etmiş olsa da henüz merakımı dindirebilmiş değil. Her kuramın kendince doğruluk payı var. Hangisini kabul edip etmeyeceğiniz size kalmış. Bu kavramların hiçbirini kanıtlanmış değildir. Kim bilir, belki ileride net olarak neyin gerçek olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, ne şekilde ortaya çıkmış olursa olsun dil, insanlığın en büyük mucizelerinden biridir. Düşünceyi, duyguyu ve bilgiyi nesilden nesle aktaran eşsiz bir köprüdür. Onun oluşumu, insanın yalnız iletişim kurma ihtiyacıyla sınırlı kalmayıp dünyayı anlamlandırma ve ifade etme çabasının bir ürünüdür. Bugün kullandığımız diller, binlerce yıllık kültür, deneyim ve iş birliğinin sonucudur. Diller, insanlığın ortak geçmişinden uzanan yolculuğunu, geçmişini taşıırken geleceği şekillendirme gücüne de sahiptir. Çünkü bir kelimenin ardından sadece sesler değil, insanın hayal gücü ve evrensel hikâyesi saklıdır.

Hatip Fırat Doğan

Kış Nağmesi

Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş,

Eşini gaib eyleyen bir kuş

gibi kar

Geçen eyyâm-ı nevbahârı arar...

...

Güneşin nazlı ışıkları usulca vurdu dağların yamaçlarına. Karanlık saçlarını aheste aheste toplayan gece de kirpiklerinden düşen her bir yıldızı avuçlarında biriktirerek saklandı Ay'ın koynuna. Kulaklarımda çınlayan gecenin cilveli kıkırtısı yavaşça kaybolurken senin sakın nefeslerini dinledim bir süre. Etrafımızı saran çam ağaçlarının bakışları altında oturduğumuz bu bank bana dar gelmeye başlamıştı şimdi. Oysa sen yüreğimin en nazlı kuytusundasın, sessizce bekleyişlerimin tam da yanında. Bakıyorsun gökyüzünün yer yüzüyle seviştiği o uçsuz bucaksız yere. Soğuk bir yel giriyor aramıza sonra, dudaklarından dökülen nefesi ince bir duman gibi çekiyor içine küstahça.

Kızıyorum sevgilim, hem de çok kızıyorum. Benden önce saçlarını okşayan meltemlere, parmak uçlarımda bile ulaşamadığı elmacık kemiklerini ısırarak kızartan soğuğa ve daha nicelerine kızıyorum içten içe. Ama en çok neye kızıyorum biliyor musun canımın sızısı?

Kirpiklerinin ucunda kaderle savaşılan tek bir kar tanesinin cüretkâr haykırıışlarına kızıyorum. Onun yakarıışlarıyla çınlıyor kulaklarım, sesiyle düğümleniyor ciğerimde ukdeler. Nefesleri tükeniyor sonra, fısıldıyor sana. “Yalvarırım atma beni gözlerinden!”

...

Ey kulûbun sürûd-ı şeydâsı,

Ey kebûterlerin neşîdeleri,

O baharın bu işte ferdâsı

Kapladı bir derin sükûta yeri

kar

Ki hamûşâne dem-be-dem ağlar

...

Küçük bir kar tanesinden işittiklerim tüm ciğerimi ateşe veriyor ansızın, onun sana olan aşkını kıskanıyorum. Ruhumda çınlayan küçük güvercinlerin ilahileri yakıyor tüm gönül bahçemi, saklanıyor tüm kuşlar. Ama sen, acımasız sevgili, bir tek sen duymuyorsun bizi. Kirpiklerinin ucundan öpen meltemler bile senin tatlı canına nahoşluk verebilecek kadar arsızken, adını dudaklarıma haram kılman günah değil mi?

“Atma beni cananım gözlerinden,” Kar tanesi fısıldamaya devam ediyor, şiddetli bir titremenin tesiri altına giriyorum. *“Ölümüm ol, mezarımı kaz ama yine de kovma beni senden.”*

Ah... Zavallı.

Zavallı ben.

...

Ey uçarken düşüp ölen kelebek

Bir beyaz rîşe-i cenâh-ı melek

gibi kar

Seni solgun hadîkalarda arar...

...

Korkuyorum, acıyorum kendime. Küçücük bir kar tanesi kadar yürekli olamayışına yaşıyorum. Oysa ben, canımdan canımı istesen tereddütsüz kabul edecek kadar çok seviyorum seni. Öyle ki, baharı iliklerine kadar işleyen gönül bahçeme getirdiğin kışı bile sevecek kadar ruhunu ruhuma katmışım ya, bu yetmez mi?

Küçük kar tanesi titriyor yavaşça, onun serenatlarını duymayan gözlerine içten içe kızıyor, biliyorum. *“Bir kış günü düşüp kara buluttan rüzgarların kucağında baharımı aradım diyor diyor.”* Kirpiklerinden sallanan bedeni dar ağacında bekleyen bir mahkûmu andırıyor yavaştan. *“Gezmeye ne hacet... Dudaklarının ucundan süzülen bir nefesmiş aslında bahar.”*

Sükût.

Yalnız yağan karların sesi ve sessizliğimizi dinleyen çamların fısıltıları var aramızda şimdi. İki dudağım tüm kalbime zindan olmuşçasına kapalı, kelimelerim kırgın bana. Senin hayalinle beynimin çeperlerine kazıdığım resimlerse aciz... Sen de susuyorsun ya ne bana dönüyor gözlerin ne de önündeki ölümü bekleyen zavallıya.

...

*Sen açarken çiçekler üstünde
Ufacık bir çiçekli yelpâze,
Nâ'sun üstünde şimdi ey mürde
Başladı parça parça pervâze
kar
Ki semâdan düşer düşer ağlar*

...

"Canımın kabuk bağlamaz yarası... Sevgilim... Senin için ölmeye doğmuşum ben." Küçük bir sonun başlangıcında bekliyoruz hepimiz, an be an bize yaklaşan bu bitişten kaçışımız yok. "Uğruna ölmekse amacım tüm kıyımlarım kıyamet olsun senin tek bir nefesine... Ah.... Ne güzel bir son... Ne şanlı bir ölüm benimkisi..."

Bir kelebek uçtu şimdi, kopan kanatlarının cansız rüzgârı kar tanesinin son gücünü de aldı çekti bedeninden. İnce bir serzeniş, son bir yakarış duyuldu canını cananına veren bu küçük kar tanesinden. Derin bir acının girdabı ciğerlerime doldu tam da o an, boğazıma kadar battığım aşk bataklığı çekti beni en derinine. Yaklaşan ölümümün kokusu aç kurtlar gibi kafatasımı kemirdi.

Kar tanesinin cansız bedenini taşıdı meltemler yanağının narin çukuruna. Çöl kadar sıcak tenin o zavallıyı kavurup suyunu içti kana kana. Hemen ardından da gamzene bahar geldi sevgilim, yüzüne yayılan çiçeklerin hoş kokusu ölümün yakıcı kokusunu perdeledi.

İnce bir tebessüm yayıldı o vakit goncadan dudaklarına. Kopmuş ipekten kanatlar göz kapaklarımı okşayarak örterken gördüğüm son şeyse bana bakan gözlerindi.

Son bir nefes dökülüyor dudaklarımdan. Ağlayan karların sessiyle gecenin cılveli kıkırtıları karışıyor beynimde.

Ve şimdi güneş son kez batıyor bizim için.

Veda

Karanlığa gömülmüş
Kurtarın onu!
Kendini kaybetmiş
Bulamıyor hâlâ.

Saçları dağılmış
Toplayın hadi!
Gözleri mâsum
Göremiyor hâlâ.

Takılıp kalmış
Kendi rüyasına
Bahardan kalma
Elleri sıcacık hâlâ.

Babasını çağırılmış
Bekliyor orada.
Bir avuç dolusu,
Veda ediyor hâlâ.

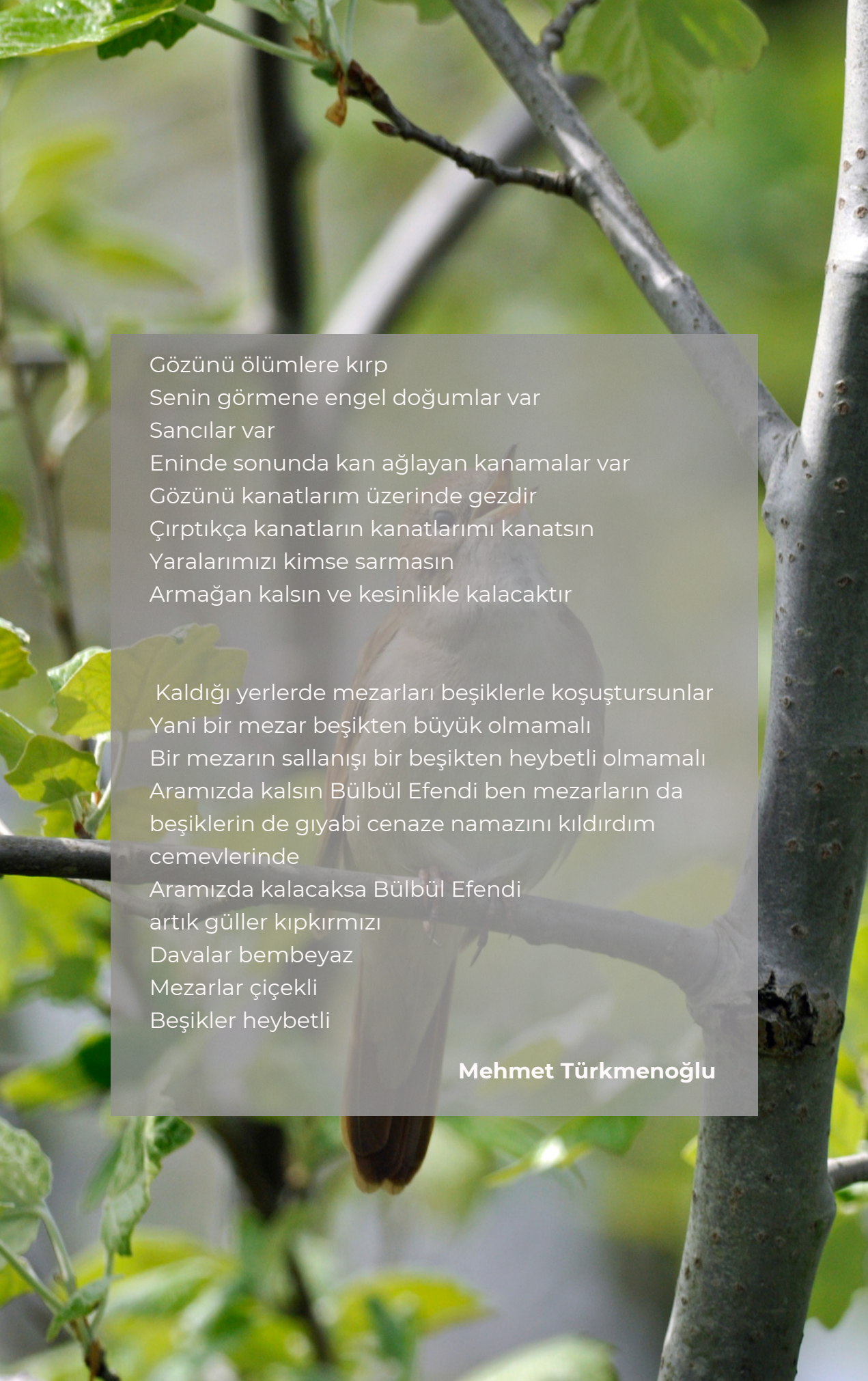
Burak Saltık

Bülbül

Sıradanlaşmış tüm kanın davalarına
kurşun döktür Bülbül Efendi
Değmesin nazar
aman ha aman
bu ölümlerin kanı çıktı artık
Kaldır başını
Vur göğ
Ve salla arşın âlâsını
Ölümler yağsın üzerimize
Bir kuşun kanadını kır
Bir karıncanın bacaklarını birbirine
sabitle
Ve başka başka şeyler
İşte sana sebep en güzel kurşunları
daha beşikteyken on ikiden vur

Bülbül Efendi hakikat bir şehrin en gizli
yerinde mi açıklanır yoksa güneşin en
çok doğru doğduğu yerde mi?
Bak diyorsun ki yuvaların yuvasında
bebekleri ölmeli
Yapamam
Edemem
Tutmaz benim elim mezarları
Vur işte tam on ikiden kordonları Azizim!

Toprak kan fışkırdı fışkıracak
Ağaç kurudu kuruyacak
Madem böyle olacak Efendi
Ayaklarını öylesine sert vur ki kiremit
rengi saatlere
Öyle sert patlat ki alkışı
Kiremit renkli mezarlar düşsün yerin
yüzüne
Yelkovan akrebin başını ezsın
Mezarlar mezarlara nota versin

Gözünü ölümlere kırp
Senin görmene engel doğumlar var
Sancılar var
Eninde sonunda kan ağlayan kanamalar var
Gözünü kanatlarım üzerinde gezdir
Çırtıkça kanatların kanatlarımı kanatsın
Yaralarımızı kimse sarmasın
Armağan kalsın ve kesinlikle kalacaktır

Kaldığı yerlerde mezarları beşiklerle koştursunlar
Yani bir mezar beşikten büyük olmamalı
Bir mezarın sallanışı bir beşikten heybetli olmamalı
Aramızda kalsın Bülbül Efendi ben mezarların da
beşiklerin de gıyabi cenaze namazını kıldırımdım
cemevlerinde
Aramızda kalacaksa Bülbül Efendi
artık güller kıpkırmızı
Davalar bembeyaz
Mezarlar çiçekli
Beşikler heybetli

Mehmet Türkmenoğlu

ÖMER SEYFETTİN VE PRİMO TÜRK ÇOCUĞU HİKÂYESİ

1911 yılında Selanik'in Jön Türklerce bir nevi merkez kabul edildiği bir dönemde Ömer Seyfettin'in "Primo Türk Çocuğu" başlıklı hikâyesi de Selanik'te geçer. Hikâyenin başkahramanı Kenan, Paris'te mühendislik eğitimi görmüş, Avrupa'yı medeniyetin beşiği kabul eden, hatta kendi öz benliğini reddedecek kadar Avrupa'ya hayranlık duyan, kibar nazik ve savaşa karşı olan biridir. Eğitimini tamamladıktan sonra Selanik'e döner. Selanik'te İtalyan bir bayana âşık olur, onunla evlenmek ister lakin kızın babası Kenan Türk olduğu için onunla evlendirmek istemez. Ona göre Türk demek barbar, kalın kafalı ve medeniyetsiz bir insandır. Yazar burada Batı'nın Türkleri nasıl hakir gördüğünü aktarır.

Kenan İtalyan bayanla evlendikten sonra mutlu bir hayatları olur, bir çocukları dünyaya gelir ve çocuğa İtalyanların numaralandırma suretiyle Primo adını verir. Primo, yanında İtalyancadan başka dil konuşulmadığından kendi öz dilinden bîhaberdir. Ömer Seyfettin'in burada değindiği sosyolojik sorun ise alafranga anne ve babanın alafranga yetiştirilen çocuklarıdır. Kenan hayatı sorgulamadan yaşar. İtalyanların Trablus'a saldırdığı haberini alınır, Selanik'te İtalyan bayrakları yırtılır, sefirlikler yağmalanır. Kenan bunları görünce kendini sorgulamaya başlar. Aslında şu anda da her bir ferдин kendine sorması gereken soruyu "Ben kimim?" sorusunu kendine sorar. Hikâyenin dönüm noktası da burada başlar. Kenan Grazia'ya burada kalmasını ve Türk olarak yaşamayı teklif eder ancak Grazia bunu şiddetle reddeder. Grazia'nın giydiği kıyafetlerin Roma imparatorunun karısının giydiği kıyafetleri andırması Avrupalıların kendi öz geleneklerine göreneklerine ne kadar sadık kaldığını, buna karşın Kenan ve Kenan gibi aydınların kendi milliyetini yok sayacak kadar Avrupa'ya hayran olmalarına da gönderme vardır. Yazar, batılılaşmanın bizi örf ve âdetlerimizden ne kadar uzaklaştırdığını anlatmak ister. Kendi milliyetini inkâr eden Kenan'ın karşısına milliyetine sadık Grazia'yı koyar.

Primo'nun mektep arkadaşı Orhan'ın Türklerin şanlı tarihini, Viyana önlerine kadar geldiklerini anlatmasıyla Primo benliğini sorgulamaya başlar. Kendi mensup olduğu milletin ne kadar şanlı olduğunu kavrar ve annesiyle gitmek yerine babasıyla kalmayı tercih eder.

Emirhan Kındır

REFİK HALİT'İN AYŞEGÜL'Ü

Türk öykücülüğünde yeni bir akımı başlatan Refik Halit Karay, Memleket Hikâyeleri eserini Kurtuluş Savaşı'na karşı tutumu ile vatan haini damgası yediği ve yıllarca sürgün edildiği bu süreçte gezdiği Bursa, Sinop, Çorum, Ankara ve Bilecik'in coğrafyasını ve bu coğrafyanın insanını ele alarak yazmıştır.

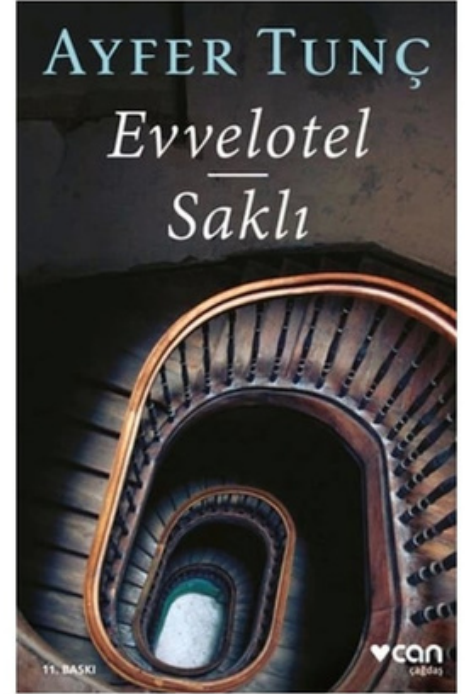

Kitaptaki hikâyelerden Şeftali Bahçeleri'nde memlekete hizmet aşkıyla Anadolu'ya gelen bir bürokratin zamanla ideallerinden vazgeçerek düzene teslim oluşunu anlatır. Bu yönüyle hikâye, siyasetin değişmeyen doğasına dair tespitleriyle her dönem güncelliğini korumuştur. Bu hikâyeyi okurken içinde bir de minik Ayşegül'ü görüyoruz. Refik Halit'in kendi hayatından esinlendiği dakikalar çam ağacının ve güzel Anadolu toprakların havasında dinlenen bir adamda görülür. Bir pınarın başında soluklanırken minik Ayşegül'ün çiçekli entarisi, başında yemenisi, iki örgülü saçları, kolunda sepeti ile yaklaşması ve Anadolu insanı tasviri için konuşmalarının Halit'i etkilemesi bizleri de etkiler. Ayşegül bizim için köylü hayatının masumiyetini ve doğallığını temsil eder. Şeftali ikram ederken gösterdiği içtenlik ve doğallık, onun saf ve samimi bir karakter olduğunu gösterir. Basit kıyafetleri ve doğal tavırları, onun yerel kültürün bir parçası olduğunu ve bu kültürü yaşattığını gösterir. Lübnan dönüşünde orada muz, hurma ve portakal gören adama şeftali ikram eden köylü kızın güzelliği o güzelliği yüzüne yansımış kalbinin kelimeleri bizlere Anadolu insanının kalbini ele verir. Utangaç Ayşegül'ün saydığı memleket ve çiçek isimlerinin naifliğine kapılan Refik Halit gibi biz de Anadolu'ya kapılırız. Ayşegül ismiyle ayrıca sevdiğinin ismini de eserde bize verir. Romantik ve realist bir adam Refik Halit Karay, Ayşegül'ün yüzündeki gülümsemeyi anlatabilen ama aynı zamanda milliyet muhabbetini insanın sadece gazete sayfalarında, meclis salonlarında, ikbal mevkilerinde veya harp meydanlarında değil, böyle bir mini mini isimde ve bir küçük köylü kızının yüzünde anlatır.

Aysun Yavuz

AYFER TUNÇ'UN SAKLI KİTABI

Ayfer Tunç çağdaş Türk edebiyatının önemli yazarlarından biridir. Başrolünde hüznün yer aldığı, hayatla kaynaşamamış, acı içindeki insanları konu edinen depresif dozu yüksek, güçlü ifadelerle bezeli öyküler içeren bir Ayfer Tunç eseridir Saklı. Ayfer Tunç'a sorulduğunda Saklı'nın en iyi işlerinden biri olduğunu söyler. Ezber bozan yönüyle Ayfer Tunç, güçlü bir üslup kullanmıştır. Saklı öyküsündeki başkarakter Süslü Yenge, Zembilli Göçmen'in ikinci karısıdır. Ayfer Tunç'un ağzıyla Süslü Yenge; hor görülen, fesleğen gibi arsız, ezilmedikçe kokusunu salmayan, hüzünden yapılmış, hoş kokulu, süslü mü süslü bir kadındır. Sürekli köşe başlarında, dört yol ağızlarında yaşadığı yerin hep yabancı kalmış, dışlanmış, etrafındakilerin onunla alay etmek için konuşmalarına hiç küsme ve kırılma hakkı olmadığı için saf yürekle ve heyecanla cevap vermiştir. Süslü Yenge bütün evlerin davetsiz misafiridir. Sabahtan kalkar, en çılgın renklerle boyanır, giyinir ve zamana karşı direnen o ince topuklu ayakkabılarıyla şehrin her kapısını çalar. Onunla alay eden kadınlara içinden çığlıklar, haykırışlar sessiz sessiz büyür. "Beni bu öldürücü yabanlığın yalnızlığından, korkularımdan, gençliğimin güzel anılarından, terk edilmişliğimden, biri tarafından sevilimden ve artık sevilmemişliğimden kurtarın." diye içinden haykırır. Oysa Süslü Yenge sadece Zembilli Göçmeni ilk sevdiği adam olmasından dolayı aşkını yabancılığın yalnızlığından kurtulmak için anlatır.

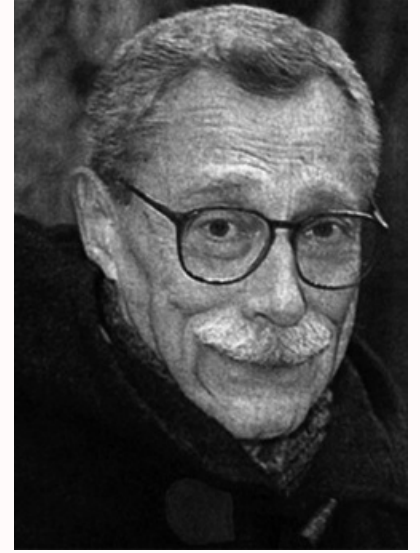

Fatma Karabiber

UZUN SÜRMÜŞ BİR GÜNÜN AKŞAMI

Düne değin; insanlar arasında yaşadığına inandığı, yaşadığına kendini inandırdığı, inandırmaya çalışarak kendini aldattığını anladığı güne.

Düne değin diyerek başlıyor eser. Düne değin var olan, henüz değişmemiş inançlar...Baskı bir ölet gibi kapıları çalmadan önce... İlk on sayfayı okumanızla eserin alışılmışın dışında, bir Memduh Şevket, bir Sabahattin Ali öyküsünden oldukça farklı olduğunu, olayların içinde düşüncelerin değil; düşünceler arasında olayların geçtiğini anlıyorsunuz. Üç hikâyeden oluşan eserde; kahramanlarımız Andronikos, loakim ve tilki üzerinden olay akışı sağlanmaktadır. Andronikos, manastırda ömrünü geçirmiş bir rahip; loakim onun arkadaşıdır. Tilki ise loakim'in ölüm emrine karar verdiği, suda boğduğu, bu olay üzerinden ölüm üzerine düşüncelere boğulmasına sebep hayvandır. Olaylar ise şöyle ilerler: Bizans'ta o döneme kadar manastırlarda resimlerle ibadet etmek serbest olsa da son yarlık bu durumu puta tapıcılık sayar ve yasaklar. Kahramanımız keşiş Andronikos, yaşadığı şaşkınlık, çıkamadığı düşünceler koridoru, adaya kaçıışı ve kendisini adadığı gerçeklerin bir günde tersine dönmesi ile okuyucuya merhaba der. Kahramanların zihninde uçuşan düşüncelerden birinden diğerine geçtiğimiz hikâyede "Kilise, resimden yana değildi de niye kiliseler resimle dolup taşıyordu?" cümlesi ikircikli düşüncelerden sadece birisi. İnancı, yaşamı olan bir rahibin; insanları kandırmak için mi yaşadığı, alıştığı için mi inançlarının oluştuğu, neden aklını kullanmadığı sorgularına tanıklık ediyoruz. Yeni bir hayat kurmak yerine Bizans'a dönüp dokuzuncu gün sonunda konuşarak ölmeyi tercih eden Andronikos, loakim'in susuşlarından oldukça farklı bir yolu seçer. Esasen "her seçim bir vazgeçişdir" sözünü hatırlatan olay, iki arkadaşın iki farklı seçimiyle neyi kazanıp neyi kaybettiklerini bize gösterir. loakim yeni dinin buyruklarına karşı bir kabullenıştır, susuşu temsil eder. Eski inanın değiştirilmesine karşı çıkmayan, resimsiz ibadeti kabullenen, Andronikos'un yanında olmayan loakim... Onun bu konuda yoğun bir vicdan muhasebesi yaşadığını yarım kalmış cümlelerinin sayısından da anlayabiliyoruz. Andronikos yarım kalmış cümlelerin arasında bir kahraman ve pişmanlık sebebi olarak hayata döner âdeta. Hikâyenin sonunda ise resimle ibadet etmek tekrar serbest bırakılır ve okuyucunun zihninde gerçeğin aynası bir soru cevabını bekler : Andronikos boşu boşuna mı yaşamıştır?

Zehra Karadağ

DURMUŞ ALİ ISLANIR DA YÜREĞİ ISLANMAZ

“Umudun ölmesi, insanın ölmesinden beterdir” der Yaşar Kemal. Biz bu umutlu olmaya Durmuş Ali'nin gözünden bakarız. Çukurova'nın bereketli topraklarında dünyaya gelmiştir Durmuş Ali. Ne acıdır ki yetimdir. Sığınacak bir çatı arayışındadır. Parasız yatılıyı kazanmalı ki yağmurdan ıslanan yataklardan sıyrılsın. Bunun için didinir. Kazanmak için çalışır. Kendinden emindir de. Belalı, karanlık, kara çul, kapkaranlık Çukurova yağmurları... Yaşar Kemal böyle tanımlar gökyüzünün yere inen suretini. Çukurova tufanını hangi altyapı sistemi hangi drenaj bozabilir? Yüreklerinin ısınması kâfidir insanlar için. Durmuş Ali'nin yüreği ve ahretliğinin yüreği epey sıcaktır. Onların derdi kuru bir yatak bulabilmektir. Durmuş Ali, gözü pek dostunun yanında safiyane karakteriyle okuyucuyu kendine çekerken dostu da bize bize sağlam duruş gösterir. Kadirşinas Yusuf'a değinmeden Durmuş Ali'den bahsetmek haksızlık olur. Yusuf, bu iki kafadara evlerinin çatısını açmıştır. Çatı onları yıldızlara eriştirmiştir. Hayallerini bu çatıda kurmaya devam ederler. Durmuş Ali'yi ve can dostunu yağmurdan koruyan bir sığınaktır bu ağacın yaprakları. Ne faziletli bir ağaçtır ki bataklıktan çıkan hastalıkları bertaraf etmiştir. Çok kişinin hayır duasında geçmiştir sıtma ağaçları. Bu eserin kötüsü Çukurova'ya aman vermeyen yağmurlardır. Yağmur'un hakkından gelen ise sıtma ağacıdır. Yaşar Kemal'in iki doğa unsurunu çarpıştırması hayal dünyasının genişliğinde saklıdır.

Mehmet Sadık Oğur

DEĞİRMEN

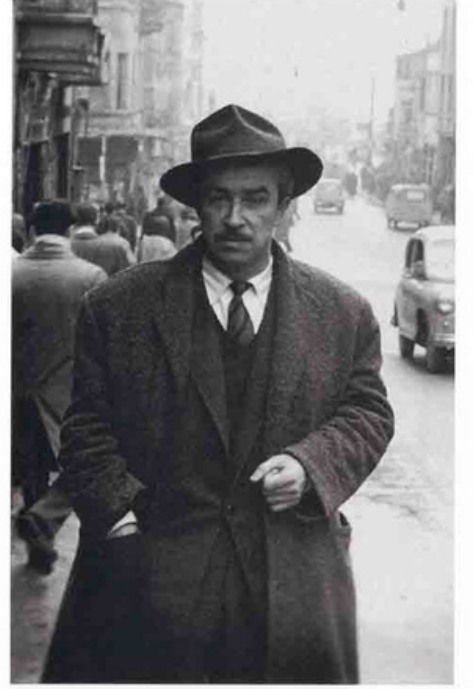
Sabahattin Ali “Aşk nedir, birini sevebilmek nedir?” sorularını cevaplandırmak ister Değirmen hikâyesiyle... Yanıtını da peşi sıra verir: “Yeri geldiğinde sevdiği kendisini eksik hissetmesin diye sağ kolundan vazgeçebilmektir...” ve bunu herkesin gerçekleştiremeyeceğini; atmaca gibi ruhu sağlam, kendinden ve kalbinden emin kişilerin göze alabileceği bir durum olarak ifade etmektedir. Öykünün merkezinde de uğruna her şeyin feda edilebileceği bir aşk yer almaktadır. Sabahattin Ali’ye göre aşk, söylenen “öylesine” sözlerden ibaret olmamalıdır. Öyküde yer alan bu tutkulu aşkın yanı sıra ötekileştirme izleğinin de etkisi es geçilemez durumdadır. Atmaca, şehir mektebinde okumuş olsa da sonuçta bir Çingene’dir ve bu kimliğini bir etiket gibi üzerinde taşımaktadır. Onu toplumdan uzaklaştıran, klarnetine dost kılan da bu ön yargı olmuştur. Ötekileştirilmesi Atmaca’yı diğerlerinden uzaklaştırmıştır fakat onu sevdiği kıza, hakikat olana yaklaştırmıştır. Çünkü sevdiği kız da bedensel eksikliği nedeniyle bir “öteki”dir. Böylece Atmaca, aşkı ile toplumca örülmüş duvarları da aşmaktadır. Öykünün adının “Değirmen” olması da tesadüfî değildir. Çünkü değirmenler genellikle merkezin dışında olan yapılardır. Değirmen kavramı ötekileştirilen nice insanın tam olarak metaforudur ki Çingeneler de tarih boyunca bulundukları yörelerin ötekileri olmuşlardır. Değirmen, dişleriyle insanı öğüten dünyaya da benzetilmektedir. Öğütüşün ardından kalansa acı ve ruhî dramdır. Acıya dayanıklılık, cesaret... Onca ruhî drama rağmen bu hasletler Atmaca tipinde var olabilmıştır.

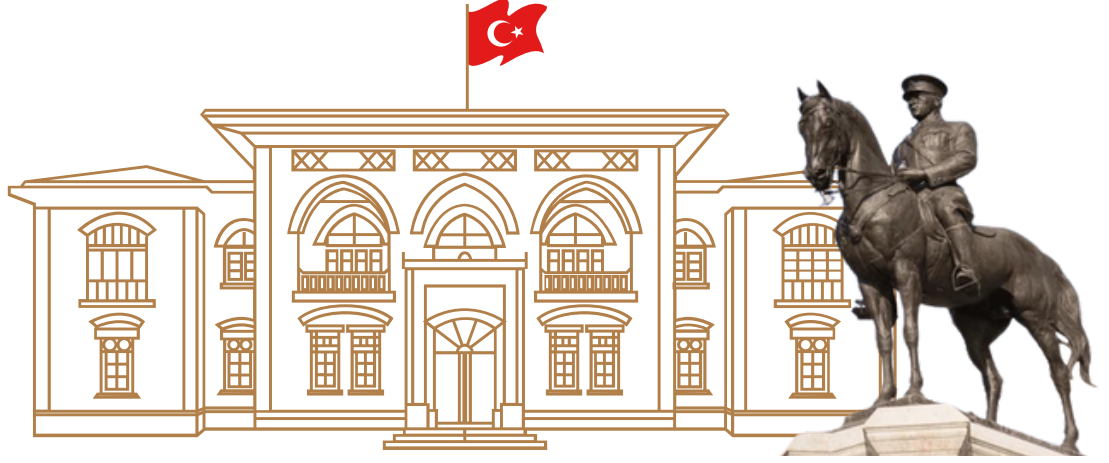
Ece Keleş

ORHAN KEMAL VE ÖNCE EKMEK

Orhan Kemal, çağdaş öykücülüğümüzde toplumcu gerçekçi sanat anlayışının en önemli isimlerinden biri olarak kabul edilmiştir. 1940 ve 1960 yıllar yeni kurulan Türk devletinin zorlu yıllarıdır. Bu yıllarda ilköğretime önem verilse de ilkokullardan mezun olanların sayısı, kaydolanlardan oldukça azdır. Orhan Kemal “Önce Ekmek” hikâyesinde bu sorunu ele almıştır. Ana karakter Ayten’dir. Ayten derslerinde oldukça başarılı olan, asla devamsızlık yapmayan, doktor olmak isteyen bir kızdır. Ancak ekonomik sıkıntı yaşarlar ve babasının baskılarına dayanamayan kız okulu bırakıp diğer arkadaşları gibi trikoda çalışmaya karar verir. O dönemdeki birçok kız çocuğu gibi o da hayallerinden vazgeçmek zorunda kalır. Kız çocuklarının okula gidememelerinin sebeplerinden biri, o dönemdeki hâkim kültürdür. Toplumdaki ataerkil yapının sonucunda babaların daha çok söz sahibi olduğu söylenebilir. Bu eserde de Ayten’in babası çok küçük yaşlarda çalışmaya başlamış ve artık çalışmaktan yorulmuştur. Akşamları alkol alır, eve sarhoş gelir ve evde sorunlar çıkarır. Daha önce hiçbir işte çalışmak zorunda kalmamış olan eşine çalışması konusunda baskı yapar. Ancak Ayten’in okulu bırakmak istediğini öğrenince de üzülür. Annesi ise savcı kızıdır. Evlenmeden önce ekonomik sıkıntı çekmemesine rağmen evlenince eşi ona da baskı yapmıştır. Kızının okumasını istiyorsa çamaşıra, aşçılığa gitmesini söylemiştir. O dönem Türk toplumunda da işçi kadınların olduğunu, hem anne hem de babanın çalışmak zorunda kaldığını görürüz. Hediye Nine onların yetmiş yaşındaki komşularıdır. Kimsesi yoktur. Mahalledekiler ona yemek getirir onun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar. Yaşlı insanların bakıma muhtaç ve yalnız kalmaları meselesi de kitapta işlenmiştir.

Vildan Tukul

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyet'ini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok nâmûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr ü zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda, mevcuttur!

Mustafa Kemal Atatürk

Cemre dergisi
Instagram hesabı